



**EȘECUL GLOBALIZĂRII
ȘI RISCURILE LA ADRESA SECURITĂȚII EUROPENE ȘI
MONDIALE**

**THE FAILURE OF GLOBALIZATION
AND RISKS TO EUROPEAN AND GLOBAL SECURITY**

General de brigadă (r) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU*

Rezumat: *Articolul, rezultat în urma unei analize asupra procesului globalizării, încearcă să răspundă, în mod argumentat, de ce acesta a suferit un eșec.*

În opinia autorilor, globalizarea și-a făcut simțită prezența, în mod accentuat, după anul 1990, al secolului trecut, manifestându-se într-un ritm susținut și având ample influențe în toate sectoarele vieții sociale ale umanității, cu precădere asupra sectorului economico - financiar, bazându-se pe conceptul de piață globală ca sumă a piețelor naționale.

În urma analizei efectuate autorii observă că, până în anul 2008, când s-a declanșat criza economiei globale și sociale, procesul globalizării și-a manifestat în mod pregnant prezența, având un ritm de creștere semnificativ. După acest an însă, încet încet, acesta și-a diminuat extinderea, ajungându-se astăzi la constatarea că acest fenomen, dătător de mari speranțe, mai ales țărilor în curs de dezvoltare, a eșuat.

Autorii se întreabă dacă nu cumva «vechea globalizare» se îndreaptă acum spre un nou orizont, în care acesta poate fi regândit, trecându-se într-o nouă etapă a evoluției sale de o așa manieră încât să fie cât mai echitabil pentru întreaga omenire și nu generatoare de insecuritate la adresa națiunilor lumii.

Cuvinte cheie: *evoluția globalizării; piețe de schimb; economie mondială; țări hegemonice; instituții internaționale; suveranitate.*

Abstract: *The article, resulting from an analysis of the globalization process, attempts to give an documented answer to the question why this process failed.*

* Profesor universitar asociat la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, membru titular al Academiei Oamenilor de Științe din România, email: mirceaudrescu@yahoo.com



According to the authors, globalization had made its presence felt predominantly after 1990, of the last century, manifesting itself in a sustained rhythm and exercising wide influence upon all the sectors of the social life of humanity, especially on the economic sector - financially, based on the concept of the global market as a sum of national markets.

Following the analysis, the authors note that, until 2008, when the global social and economic crisis started, the globalization process had been quite present, having a significant growth rate. Yet, after this year, little by little, it slowed down its expansion, reaching today the situation in which this phenomenon, bringing great hopes especially to the developing countries, has failed.

The authors wonder whether or not the „old globalization” is now heading for a new horizon, in which it can be rethought, passing into a new stage of its evolution in such a way so as to be quite equitable for the whole of humanity and not generate insecurity for the nations of the world.

Keywords: *the evolution of globalization; exchange markets; global economy; hegemonic countries; international institutions; sovereignty.*

Introducere

Globalizarea a fost și este, în același timp, un proces și o stare de fapt. A fost și este un proces, deoarece cunoaște adânci prefaceri cantitative și calitative de natură politică și economică în timp, și a fost și este o stare de fapt, deoarece a permis și permite acțiuni de comparare a elementelor constitutive pe momente evolutive. Dincolo de rațiunile sale politice, globalizarea se putea justifica prin două componente majore: evoluția tehnologică și evoluția piețelor de schimb. Astfel, este de înțeles de ce globalizarea nu produce aceleași niveluri de satisfacție, deoarece nici cunoașterea tehnică și științifică nu este uniformă. Ca urmare, venitul pe locuitor al țărilor cuprinse de valurile globalizării nu are neapărat tendința de a converge spre un echilibru, deoarece țările nu au dobândit cunoștințe tehnice în aceeași măsură, dar se poate stabili o legătură între progresele productivității endogene și influențele externe. Dacă un bun se produce de către o țară mai bine situată economic, produsul respectiv devine mai bun pentru piața globală atât din punctul de vedere al calității, cât și al costurilor. Se dau drept exemple în acest sens microprocesoarele, automobilele, avioanele, telefoanele mobile etc., bunuri a căror calitate a crescut mereu, dar ale căror prețuri au scăzut pe măsură ce a crescut experiența. În mod



implacabil, marea provocare pentru secolul în care am intrat, din punctul de vedere al globalizării, era crearea instituțiilor care să pună în valoare promisiunile globalizării și să evite crizele mondiale de proporții. Dar politica de excepționalitate a Statelor Unite ale Americii (SUA), prin boicotarea înțelegerilor care au adus globalizarea la rang de ideologie politică și economică, a făcut ca navigația globalizării să eșueze lamentabil. Globalizarea democratică a eșuat, fiind răpusă de pretențiile de excepționalitate hegemonică cerute de către SUA prin celebra deviză *America first*, dar și de refulările naționaliste și de mare putere ale unor state care ignoră cerințele normelor de drept internațional.

1. Susținerea și evoluția globalizării

În anul 2000, profesorul Charles Doran a definit printre primii fenomenul globalizării, astfel: „*intersecția dintre tehnologia informației și economia globală. Aceasta poate fi cuantificată în termeni de intensitate, acoperire, volum și valoare a tranzacțiilor internaționale în sferele mondiale ale informațiilor, finanțelor, comerțului și administrației. O creștere substanțială a ratei acestor tranzacții în ultimii zece ani și, deci, a nivelului lor este manifestarea măsurabilă a globalizării*”¹ Atâta vreme cât globalizarea a fost pe agenda celor mai puternice state, libertatea circulației capitalurilor, mărfurilor și forței de muncă a vizat realizarea unei economii nerestricționate. Dar cadrul mondial este constituit din entități statale, care pot să susțină sau să se opună principiilor pe care se propagă globalizarea. De aceea, s-a susținut că „*Globalizarea oferă acestor state un complex amestecat de motivații. Pe de o parte, le oferă posibilitatea de creștere economică, de flux de capital străin și de reducere treptată a sărăciei. Pe de altă parte, există pericolul unor dislocări masive, al pierderii controlului național asupra bunurilor economice fundamentale și al exploatării sociale.....Cu cât economia unei țări este mai avansată, mai bogată în capital și mai inovatoare, cu atât mai entuziast participă elita respectivei țări la propagarea globalizării*”².

¹ Apud Zbigniew Brzezinski, *Marea dilemă: a domina sau a conduce*, Editura Scripta, București, 2005, p. 139.

² Ibidem, p. 140.



Teoreticienii globalizării au arătat că, acest fenomen s-a caracterizat și se caracterizează încă prin două componente majore ale proceselor economice actuale: evoluția cercetării științifice și progresul tehnologic, precum și comportamentul în economia mondială a piețelor de schimb.

Evoluția cercetării științifice și progresul tehnologic accelerat a produs mutații semnificative în toate domeniile, dar cele din transporturi și comunicații (telecomunicații) a avut drept urmare scăderea spectaculoasă a costurilor. Pe ansamblu, se apreciază că „Nu numai prețul transportului a scăzut, ci și importanța comerțului cu mărfuri în economia mondială. Transportul materiilor prime și al produselor alimentare neprelucrate a fost înlocuit în mare măsură prin bunuri manufacturate finite, care sunt făcute cu materiale mai ușoare și ocupă mai puțin spațiu”³. Cu alte cuvinte, produsele comercializate în prezent au astăzi o valoare de unitate mai mare, iar costul transportului a scăzut, reducând proporția precedentelor față de cele ulterioare. De fapt, s-au micșorat radical barierele naturale de timp și spațiu dintre țări și s-a redus costul expedierii mărfurilor, al serviciilor, al oamenilor, capitalurilor, tehnologiei sau informațiilor. Distanțele la scară mondială s-au micșorat prin internaționalizarea economiei ceea ce a avut ca rezultat creșterea gradului de interdependență între statele lumii.

Cel de-al doilea factor, comportamentul în economia mondială a piețelor de schimb, a dus la liberalizarea schimbului de mărfuri, de servicii și de capitaluri, făcând posibil la scară planetară apariția Acordului General cu privire la Comerț și Tarife, rezultat al acțiunii coordonate a Organizației Mondiale a Comerțului, a Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică și a Fondului Monetar Internațional, care este pus în practică prin numeroase acorduri bilaterale și regionale. Modelele economice neoclasice consideră că finanțarea internă constituie motorul determinant al dezvoltării. Țările care economisesc mai mult pot investi mai mult și, pe cale de consecință, se dezvoltă mai rapid. Atingerea unei convergențe dorite de venit diferă, totuși, deoarece productivitatea socială și ratele sumelor economisite nu sunt aceleași pretutindeni, ele diferind de la zonă la zonă și de la o țară la alta. În aceste modele, liberalizarea comerțului poate să accelereze indirect creșterea economică, generând o eficiență economică mai mare prin realocarea de

³ Guillermo de la Dehera, *Învingători și învinși în globalizare*, Editura Historia, București, 2007, pp. 120-121.



resurse productive în direcția acelor sectoare cu un avantaj relativ mai mare, competiția internațională făcând firmele să fie mai deschise spre inovație și asimilare de tehnologii străine, în timp ce economiile închise sunt lipsite de fundamentele necesare inovării și creșterii productivității⁴.

În procesele specifice globalizării, comerțul internațional stabilește, prin pârghiile avantajului competitiv, care sectoare sau produse sunt în creștere și care sunt în declin, eficiența și productivitatea cele mai mari aparținând domeniilor care se extind. Totodată, comerțul global promovează difuzarea tehnologiei, dând posibilitatea tuturor țărilor să învețe nu numai din experiența proprie, dar și din experiența partenerilor comerciali, beneficiind de dezvoltare superioară, specializare și schimburi. Dar competiția internațională și comercială obligă companiile să dirijeze mai multe resurse în direcția cercetării și dezvoltării (Departamentul C&D) de noi produse, pentru extinderea avantajelor competitive. Pe piețele globalizate economiile țărilor dezvoltate inovează, iar economiile celelalte asimilează inovații de la primele, creșterile în țările în curs de dezvoltare fiind dependente de bogăția lor inițială, de cunoaștere și de costurile imitațiilor. În situațiile în care costurile imitațiilor sunt mai mici decât costurile de inovație, pe care le suportă preponderent firmele globale, țările în curs de dezvoltare vor progresa mai repede decât economiile dezvoltate, ceea ce poate duce la concluzia că, cu cât economiile sunt mai deschise, cu atât este mai mare probabilitatea de a se afla tehnologii și produse noi, costul imitației fiind cu atât mai mic⁵.

Globalizarea a fost și mai este încă susținută de mirajul realizării unei convergențe globale de venituri și de nivel de trai, prin liberalizarea capitalurilor și liberalizarea forței de muncă. Comerțul internațional influențează, de asemenea, volumul de emigrare, deoarece comerțul acesta este un substitut pentru mișcarea factorilor de producție. Astfel, importurile de bunuri și servicii obținute cu munca mai puțin calificată, dar folosită intensiv, din țările sărace către cele dezvoltate, constituie o frână în calea migrației de forță de muncă în aceeași direcție. Atâta vreme cât muncitorii au locuri de muncă în industrii arondate exportului, ei sunt mai puțin motivați să emigreze, și își vor exporta munca prin produsele exportate. Din

⁴ Michael Porter, *The Competitive Advantage of Nations*, Free Press, New York, 1990, pp. 12-13.

⁵ Cf. Ragoff Kenneth, „The purchasing power parity puzzle”, *Journal of Economic Literature*, June, 1996, pp. 14-23.



acest motiv, emigrarea poate avea același efect asupra pieței muncii, asupra inegalității salariale în țările dezvoltate, ca și comerțul internațional⁶.

Nu este întâmplător faptul că mass-media din țările cele mai bogate – Statele Unite ale Americii, Uniunea Europeană (UE), Japonia, Canada, Coreea de Sud etc. – au constituit portdrapelul susținerii beneficiilor globalizării. Cea mai mare parte a elitelor acestor țări au încercat să convingă restul celorlalte state că, globalizarea a devenit o realitate palpabilă, o normă explicită a raporturilor internaționale, un suport moral al eradicării sărăciei. Pe cale de consecință, globalizarea a pătruns în mediile universitare, a devenit pentru multe state un fel de scop național, iar pentru SUA, o modalitate de recunoaștere internațională a rolului său de conducător evident al lumii spre prosperitate și binefacere. Președintele Clinton s-a impus ca lider nedeclarat al globalizării. Pentru el „*Aceia care doresc să se opună forțelor globalizării pentru că le este teamă de consecințele ei cred că nu au deloc dreptate. O experiență de 50 de ani a arătat că integrarea economică și cooperarea politică sunt forțe pozitive. Aceia care cred că globalizarea se referă doar la economiile de piață nu au nici ei dreptate... Trebuie să recunoaștem că globalizarea ne-a făcut mai liberi și mai dependenți unii de alții*”⁷. La numai câteva luni de la aceste considerente, președintele SUA concluziona „*Trenul globalizării nu poate fi întors din drum. ...Dacă vrem ca America să se afle pe drumul cel bun...nu avem altceva de făcut decât să conducem acest tren*”⁸, și din momentul în care SUA au catalogat globalizarea ca fiind cheia rezolvării tuturor problemelor politice, economice și sociale post războiul rece, majoritatea celorlalte țări au văzut în globalizare un proces pozitiv și inevitabil, o ideologie la modă în era postideologie, deoarece prefigura un viitor mai bun pentru toate țările și pentru toate categoriile sociale. Multinaționalele din țările foarte bogate au susținut procesele de globalizare, ele devenind adevăratele avangărzi ale reglementărilor politice și economice, care trebuia să constituie cadrul general concurențial și în care SUA constituiau hegemonul global. Pe moment, hegemonia americană, urmată îndeaproape de celelalte state puternic industrializate a cunoscut o oarecare legitimitate socială, în sensul că exportul de capital asigura o oarecare dezvoltare economică a țărilor mai puțin

⁶ Cf. Mundell R., „International trade and factor mobility”, 1957, American review, 47, June.

⁷ Bill Clinton, din cuvântul său la Forumul Economic Mondial, 29 ianuarie 2000.

⁸ Bill Clinton, Cuvântare la Universitatea Nebraska, 8 decembrie 2000.



dezvoltate, iar exportul dirijat de către multinaționale din aceste țări spre țările hegemonice ofereau cetățenilor din acestea produse de calitate la prețuri mai mici decât cele ale produsele similare realizate pe plan local. Oricum, globalizarea a fost în măsură să susțină iluzia unor țări hegemonice, prin firmele lor globalizatoare, ca și a unor țări dominate, dar care-și explicau supunerea prin tendințe aproape ne semnificative de creștere a activității economice proprii, urmate de creșteri la fel de ne semnificative ale nivelului de trai social. Totul a fost consfințit în numeroase acorduri globale, care nu mai consacrau sintagmele de *țări hegemonice* și *țări supuse sau dependente*, ci de țări care se angajau să susțină liberalizarea comerțului, capitalurilor și forței de muncă. Acest cadru al globalizării a făcut ca unele țări asiatice, în frunte cu China, să cunoască ritmuri de dezvoltare nemaîntâlnite, iar SUA și celelalte mari puteri economice ale lumii să devină țări perdante.

2. Eșecul procesului globalizării

Nu a trecut mult timp, iar societatea americană a început să cunoască numeroase reacții interne de împotrivire la consensul internațional al globalizării, consens pe care ele l-au încurajat și în fruntea căruia s-au situat de pe poziția de hegemon recunoscut. Sindicatele au început să critice globalizarea deoarece au constatat că multe din locurile proprii de muncă au fost transferate în străinătate. Mai mult, migrația forței de muncă dinspre țările sărace spre țările bogate, inclusiv în SUA, s-a dovedit a fi o realitate ce se opunea tendințelor urmărite de către acestea în ceea ce privește creșterea salariilor. Lupta sindicatelor pentru un nivel salarial mai mare a fost compromisă prin angajarea de muncitori străini care acceptau salarii mult mai mici decât forța proprie de muncă. Angajându-se plenar în direcția subordonării întregii vieți politice regulilor pieței, SUA au constatat, în timp, un efect paradoxal, statul națiune american, ce puna pe primul plan suveranitatea politică, a fost obligat să fie de acord cu ideile conform cărora suveranitatea națională a devenit o realitate anacronică, din moment ce întregul angrenaj al pieței era reglementat global, de către entități suprastatale, în legătură cu care SUA aveau responsabilități la fel ca oricare altă țară. Oficialități ale mediului politic intern al SUA au declanșat demersuri politice din care rezulta convingerea ca SUA să nu-și schimbe propriile legi pentru a oferi compensații pentru pierderile suferite de către alte state în relațiile reciproce și, dimpotrivă, să obțină în cadrul tratativilor comerciale mondiale



anumite bariere discriminatorii în legătură cu numeroase produse, ceea ce au produs stupoare și nemulțumiri în rândul țărilor sărace. Unele discordanțe au apărut și în raporturile comerciale cu țările din UE, care au formulat acuzații către SUA conform cărora afacerile comerciale americane sunt favorizate, cerând, la rândul lor, măsuri compensatorii.

Administrațiile SUA au susținut globalizarea ca fiind un concept propriu american, dar au lăsat să se înțeleagă că atunci când acordurile internaționale intră în coliziune cu ceea ce se înțelege a fi suveranitatea americană, orice angajament american este supus reinterpretării. Administrația americană a semnat Protocolul de la Kyoto, dar nu a făcut nimic pentru a fi implementat. A semnat convențiile comerciale mondiale, pe care nu le-a implementat. De curând, noua administrație americană a denunțat toate tratatele internaționale la care SUA sunt parte, atâta vreme cât prevederi ale acestora lezează principiul suveranității americanilor. *În aceste condiții, globalizarea a devenit o religie ce a rămas fără biserică.* Deja SUA încearcă să ridice garduri de protecție la frontiere pentru a opri migrația forței de muncă, cere marilor sale firme globalizatoare să-și restrângă afacerile în alte țări și să se preocupe exclusiv de binefaceri pentru poporul american, ridică bariere comerciale de netrecut pentru produsele ce provin din alte țări, solicită echilibrarea balanței comerciale, instituie taxe vamale, generează reparația naționalismului politic și economic.

Din momentul în care SUA au insistat în direcția globalizării, în care numai o țară trebuia acceptată ca fiind mai egală decât oricare dintre toate celelalte, globalizarea a început să cunoască un antiamericanism tot mai accentuat, inclusiv din partea țărilor ce s-au aflat multă vreme în apropierea SUA. Deodată, SUA de la statutul de conducătoare a globalizării – rol în care a simțit aproape corul de state industrializate care o susțineau, când și-a arogat statutul de țară hegemonică și dominantă a vieții politice internaționale – au constatat că este singurul stat care susține o globalizare cu care celelalte state nu sunt de acord. *Respingerea actuală a globalizării, care la un moment dat acceptase un statut reglementat, este explicată preponderent pe acuzații ce vin din domeniul moralității, de genul lupului moralist.* Ca atare, ne întrebăm dacă nu cumva globalizarea își trăiește ultimele zile, mai ales prin derularea unor înțelegeri ce au avut la bază cadrul consimțit al globalizării. Din moment ce conducătorul se dezice de ceea ce a inițiat și organizat, elementele conduse mai resimt multă vreme



undele comportamentale ce au avut ca sorginte erupțiile anterioare. Moralitatea perversă, de genul *lupul moralist* sau *să faci ce zice popa, nu ce face popa*, care a propagat o egalitate în care *numai unul era mai egal decât toți ceilalți*, a îndus constatarea că SUA doresc să transforme prin globalizare întregul glob într-o feudă personală. SUA au fost de acord să se stabilească reguli globale, un cadru normativ general acceptat, dar cu o excepție, tocmai SUA. Și iarăși ne întrebăm, în asemenea condiții, eforturile economice și culturale de promovare a globalizării, ca nouă ideologie a creșterii nivelului general de trai, au permis o lovitură nimicitoare tocmai de la statul care declara oportunitatea de a *conduce acest tren*. Globalizarea s-a dorit o acțiune de recunoaștere a hegemoniei americane, atât de către țările care proveneau din estul comunist, dar și de către țările care cu puțin timp înainte formau corul țărilor industrializate, dirijat de SUA. Acest ultim grup de țări sunt puse în situația de a constata că, prin globalizare, au fost invitate să-și schimbe statutul de a depune eforturi pentru o cauză comună, la a depune eforturi pentru a susține cauza SUA. În lipsa unei moralități impecabile, comunitatea internațională este obligată să vadă în globalizare o formă de unificare profitabilă a statelor în sprijinul statului dominant. De aceea, globalizarea a început să fie percepută a fi sinonimă cu americanizarea, o formă modernă de colonizare mondială, prin manevrarea oneroasă a vectorilor economico-financiar.

De dragul securității internaționale, preponderența globală a SUA a fost acceptată atâta vreme cât lumea politică mondială era duală, iar SUA erau susținute în conducerea unei anumite părți. Germenii globalizării au apărut în acea parte de lume, prin susținerea principiilor libertății pieței, și s-au generalizat din momentul în care vremea Războiului rece s-a încheiat. De data aceasta, prin globalizare, SUA au început să treacă de la stadiul de a împărți totul cu țările pe care le-a condus, la a împărți totul așa cum doresc ele, globalizarea fiind transformată într-un vector de maximizare a unei poziții privilegiate. Rezultatul unui asemenea comportament constă în exacerbarea inegalității, precum și ascuțirea unor tensiuni în plan internațional. Și din momentul în care SUA au devenit tot mai agresive în plan internațional, lumea occidentală încearcă să convingă comunitatea internațională să nu pună semnul egal între occidentalizare și globalizarea susținută de SUA. Totodată, pe măsură ce SUA susțin globalizarea după model american, apar tot mai multe insule care renunță la o astfel de



ideologie și constituie piețe economice ostile modelului american. Elite politice europene, asiatice, africane, chiar și de pe continentul Americii de Sud, manifestă public rezerve față de globalizarea condusă de SUA și propun realizarea de piețe reglementate în interesul propriilor națiuni, cu o largă deschidere spre o nouă globalizare, care să fie cât mai echitabilă pentru toate statele lumii. Globalizarea condusă de SUA a primit o lovitură mortală tocmai de la SUA, prin impunerea sentimentelor protecționiste. Un proces împotriva unui viitor care provoacă teamă, generat de un prezent care provoacă resentimente morale. Pe acest fond, SUA au sfidat comunitatea internațională, renunțând unilateral la toate înțelegerile internaționale globalizatoare la care a fost parte, declarând primatul înțelegerilor bilaterale. De data aceasta, SUA nu au mai fost dispuse să promoveze o infuzie de impuls moral în procesele de globalizare, ci a oprit robinetele care susțineau chiar și globalizarea acceptată. *SUA au devenit ostile propriilor lor creații și este deja percepută ca fiind inamicul public al globalizării, deoarece cer celorlalte state ceea ce refuză pentru ele. Și din moment ce SUA se bucură de binefacerile globalizării, ar trebui ca SUA să se angajeze și la ameliorarea relelor provocate de procesele specifice globalizării. Cu cât SUA ignoră, cu sfidare, relele globale ale omenirii, cu atât comunitatea internațională – mai ales unele grupuri de state – devine tot mai iritată de dominația prin excepționalitate a SUA.*

În plină campanie de promovare a globalizării, SUA au avut interes în a impune lumii o democrație americană, susținută de marea ei putere hegemonică. Democrația americană a dorit însă să transforme toate celelalte forme de democrație, unele dintre ele care asigurau o oarecare normalitate în plan național. Puterea americană a intervenit hegemonic în diferite părți ale lumii, schimbând unele forme ale democrațiilor locale cu altele ce urmau din aproape interesele rezultate din democrația SUA. Numai că intervențiile dramatice în sistemele politice ale unor țări au avut drept rezultat înrăutățirea vieții sociale locale, gen Iraq, Siria, Libia etc. Din asemenea demersuri hegemonice se desprinde desigur o concluzie certă: *o putere hegemonică își poate exporta democrația, numai dacă își aduce contribuția la conservarea stabilității locale și regionale, numai dacă respectă drepturile celorlalți competitori și numai dacă demersurile sale democratice nu sunt suspecte de demagogie politică sau economică. Dacă aceste cerințe nu sunt respectate, iar exportul de democrație nu poate să se*



bucure de simpatie socială, acesta este respins, punându-se în pericol înseși fundamentele politice interne ale acesteia. Căutarea bunăstării individuale este un impuls social la scară mondială, dar capătă dimensiuni concrete printr-un amestec local care înobilează ceea ce este universal. Noi credem că, dacă se nesocotesc normele generale de moralitate și dreptate socială, prin susținerea discriminatorie a unor minorități împotriva altora, chiar asupra majorității, sub protectorat hegemonic american, reacția generală socială și politică este de respingere a unei asemenea democrații, dar și respingerea statului care a exportat în acest mod ideea proprie de democrație. Ori, în opinia noastră, exportul unei asemenea democrații s-a crezut că asigură o putere hegemonică unică în procesul globalizării.

Atâta vreme cât procesul globalizării a constituit preocupare majoră a administrațiilor americane, prin dinamism și inovație antreprenorială, afacerile americane au făcut o bună impresie asupra consumatorilor din întreaga lume. Firme ca Microsoft, IBM, McDonald's, Coca Cola etc. sunt foarte familiare în întreaga lume. Numai că aceste firme și-au clădit succesul global în condițiile în care statele naționale au văzut în SUA națiunea care apără egalitatea de șanse. Din momentul în care hegemonia sa militară a început să impună forma proprie de democrație în Orientul Mijlociu, în Africa de Nord etc., rezultând drame umane condamnate de oamenii de pretutindeni, și când SUA au nesocotit convențiile comerciale la care a fost parte, interesele statului conducător au părut lipsite de moralitate, globalizarea de tip american intrând în impas.

Produsele *Fabricat în SUA* s-au impus în lumea întreagă prin faptul că au creat seducție socială. Puterea sa politică, ce s-a vrut omniprezentă, s-a dorit să fie impusă, iar nu puținele comportamente subiective și sfidătoare au indus sentimente contradictorii. Antiamericanismul poate să constituie efectul unei așteptări afective trădate. Așteptările omenirii după înlăturarea lui Sadam Husein au fost mari, iar urmările au fost catastrofale. Așteptările omenirii după înlăturarea lui Gadafi au fost la fel de mari, dar ceea ce a urmat în Libia înspăimântă opinia publică de pretutindeni. Așteptările omenirii în gestionarea conflictelor din Orientul Apropiat au fost dăătoare de speranțe, dar subiectivismul față de Israel și Arabia Saudită, întreține o stare de tensiune permanentă. Susținerea schimbărilor prin revolte locale a dus în derizoriu sloganurile politice care propagau SUA drept campioana stabilității internaționale prin generalizarea democrației americane. SUA,



din campioana stabilității internaționale pe baza principiilor comune, au devenit campionul impuneri stabilității internaționale pe baza propriului interes național. Seducția față de cultura economică americană este pusă în cumpănă de resentimentele furtunoase ce s-au născut tocmai când credeau că lumea a acceptat excepționalitatea americană. Stabilitatea internațională începe să fie pusă în pericol tocmai de furtuna creată de campioana susținerii acestei stabilități, securitatea Americii depinde acum de capacitatea sa de a calma furtuna pe care a generat-o.

Democrația consensului prin impunerea excepționalismului american este deja istorie. Sfidarea legăturilor democratice din partea SUA duce la refacerea alianțelor care au generat chiar și cele două conflicte mondiale, duce la rescrierea sau scrierea de hărți, în baza cărora se pun germenii unor noi politici economice și politice de bloc. Globalizarea de tip americană nu se mai sprijină pe consens, ci pe interes național. În plan intern, americanii apără legile democrației, în plan extern SUA devin campioana impuneri cu orice preț a intereselor americane. America nu mai dorește să conducă, ci să domine. America nu mai acceptă pe nimeni ca egal.

3. Suveranitatea statală și securitatea internațională în noile condiții geopolitice

Deoarece globalizarea a adus cu sine și punerea în discuție a suveranității naționale și securității internaționale, aceasta poate fi definită și ca o redistribuire radicală a puterii de la stat (care rămâne limitat de granițe și cultură națională) către sfera privată, corporații, organizații non-guvernamentale, indivizi, grupări criminale – oricine se poate organiza pentru a acționa într-un mediu fără frontiere, dar reglementat suprastatal. Numai că globalizarea s-a diversificat și s-a impus cu binecuvântarea statelor puternice, în interesul acestora, cu angajarea țărilor din sferele lor de influență.

Pe cale de consecință, globalizarea a erodat continuu suveranitatea statelor, cu precădere a statelor mici, ceea ce a făcut ca ordinea juridică internă să fie uneori compromisă prin impunerea voinței zeului *profit*. Caracterizări de acest gen au fost și continuă să fie multiple. Impunerea globalizării nu a fost posibilă decât prin intermediul puterii statelor, cu precădere a puterii statului hegemonic – Statele Unite -, urmat îndeaproape de aliații săi. Dar o astfel de încercare, argumentează criticii, prezintă



globalizarea și neo-liberalismul drept ceea ce sunt de fapt – doctrine și discursuri care servesc interesele grupurilor de putere dominante de pe piața globală. Globalizarea economică a avut în spate marile corporații, o stare de fapt în care se poate afirma că globalizarea nu a fost un vehicul al statului hegemonic, dar statul hegemonic a fost și este un vehicul al globalizării, în interesul corporațiilor proprii. Pe acest fond, la început de nou mileniu, în presa americană s-au făcut referiri la modul în care SUA trebuie să-și asume rolul de singură putere mondială în conducerea afacerilor globale, vectorii săi economici trebuind să fie sprijiniți de vectorii săi militar, adică de către puternica sa armată aeriană, navală sau terestră, un pumn militar care să mențină lumea într-o securitate de culoare americană.

Când globalizarea a fost arondată libertății corporațiilor în piață, au existat și suficiente raționamente conform cărora chiar și puterea statală s-ar putea grăbi să îmbrace o ținută oferită de piață. În baza acestor raționamente, se poate afirma că, ideologia comunistă a fost înfrântă de ideologia capitalistă, care îmbrăcase mantaua globalizării, dar imediat după sărbătorirea victoriei, hegemonia capitalistă a înfrânt fundamentele libertății de piață, prin susținerea excepției providențiale. Mai puternice decât statele, parteneriatele strategice, îmbrăcate în convenții internaționale, au devenit vectori de deasupra puterii statale. Democrația a devenit la rândul său un produs de piață, fiind vândută celui care plătește mai mult. Într-un asemenea curent, chiar și companiile globalizatoare s-au transformat în adevărați vectori politici, finanțând, după caz, partide politice, făcând și desfășurând guvernări, influențând decisiv regimul legislativ și juridic. Istoria apropiată demonstrează cu prisosință apariția de state noi, care au început să existe, atâta vreme cât au corespuns ideilor de globalizare direcționată de superputerea mondială recunoscută, SUA, și de țările din apropierea sa, în speță cele din cadrul UE. State ca Cehia, Slovacia, precum și statele (*figura 1.*) rezultate din destrămarea Iugoslaviei – Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina, Serbia, Muntenegru, Kosovo, Macedonia – și-au afirmat independența fiind imediat recunoscute ca atare de UE și SUA, unele fiind chiar sprijinite militar de acestea.



Figura 1. Statele desprinse din compunerea fostei Iugoslavii.⁹

Cele mai multe dintre aceste state au intrat în sfera de influență a statelor care le-au binecuvântat independența, acceptând să deschidă toate ușile principiilor globalizării de piață. Numai că unele state suverane, care au căpătat eticheta de state ce formează axa răului, spre exemplificare, Iraq, Afganistan, Libia, chiar și Siria, prin sfidarea dreptului internațional, au fost destructurate cu ajutorul forței militare, ordinea statală relativă din aceste state fiind înlocuită cu o anarhie socială greu de stăpânit.

Globalizarea actuală, susținută de marile puteri ale lumii, a primit o lovitură de moarte din momentul în care statul hegemon al lumii, SUA, a dispus să nu mai respecte convențiile mondiale la care este parte, deoarece principiile acelor convenții nu mai corespund intereselor sale naționale. Lumea globalizată – bazată pe libertatea circulației capitalului, mărfurilor și forței de muncă – este consternată, deoarece statul conducător face notă

⁹ Destrămarea Iugoslaviei, *Wikipedia*, disponibil la <https://ro.wikipedia.org/wiki/Destr...>, accesat la 28.01.2020. Voivodina este o provincie autonomă din Serbia Teritoriul Voivodinei de astăzi a fost locuit încă din Paleolitic. La sfârșitul secolului I î.Hr., romanii ocupă și încorporează Voivodina în provincia Panonia. Sirmium, oraș roman situat în apropiere Sremska Mitrovica de astăzi, devine centrul administrativ al Panonei Inferioare. Provincia este abandonată de romani în 395 d.Hr. Slavii se stabilesc în număr mare în Voievodina începând cu secolele V-VI, asimilând populațiile autohtone (traco-daci, iliri, celți).



comportamentală discordantă. Țări care și-au clădit prosperitatea tocmai pe principiile globalizării susținute de SUA, țările din UE, Canada, China, Japonia, țările Americii de Sud etc. sunt puse în situația să gestioneze raporturile dintre ele după convențiile adoptate și să conceapă noi raporturi numai cu SUA.

Prin Declarația Mileniului a Națiunilor Unite, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la cea de-a 54-a sesiune, au fost reafirmate principiile fundamentale care ar trebui să stea la baza ordinii juridice internaționale, principii susținute și de Summit-ul OSCE de la Istanbul, din 2000, dar care, din nefericire au început să fie ignorate, punând statele lumii în imposibilitatea de a mai avea repere de referință la gestionarea raporturilor dintre ele. Ca atare, sunt justificate aprecieri de genul: *„În pofida acestor poziții adoptate de ONU și de OSCE, în ultimii ani se încearcă o diminuare până la negare a importanței respectării principiului neamestecului în treburile interne ale statelor; mai mult, se susține că, în actualele condiții istorice, s-ar putea impune un alt principiu, anume cel al dreptului la ingerință în aceste treburile interne. În mod concret, un astfel de drept s-ar putea referi la protecția drepturilor omului, care, în actualele condiții, ar ieși de sub jurisdicția statelor și ar trece sub răspundere internațională; de aici postularea unui drept la ingerință în problemele umanitare”*¹⁰.

Toate aceste exemple demonstrează enormele riscuri la adresa securității europene și mondiale, din moment ce *„Noua doctrină americană a auto-apărării preventive constiuie, fără îndoială, o tentativă de a răsturna disciplina folosirii forței conținută în Carta Națiunilor Unite, în particular în art. 2, alin.4 al acesteia. Dată fiind natura imperativă și cu adevărat fundamentală a acestei ultime norme, pe care se sprijină tot sistemul internațional, respectarea sa ar trebui să însemne fie trecerea la o nouă fază istorică, marcată de relegitimarea războiului ca instrument al relațiilor internaționale și pe prăbușirea principiului egalității suverane a statelor, fie să constituie o infracțiune internațională”*¹¹. Inspirată dintr-o frază a Președintelui SUA *„Vom coopera cu alte națiuni pentru a contesta, a avea*

¹⁰ Constantin Vlad, *Relații internaționale politico-diplomatice contemporane*, Editura Fundația României de Măine, București, 2001, p. 89.

¹¹ Fabio Marcelli, „Gli contro il diritto internazionale lilecita della guerra preventive”, în revista *Giano. Pace, ambiente, problemi globali*, no. 42/2002.



control și a bloca eforturile inamicilor noștri de a dobândi tehnologii periculoase. Si, ca o chestiune de bun simț și de auto-apărare, America va acționa împotriva oricăror asemenea amenințări care apar, înainte de a fi pe deplin constituite”¹², strategia războiului preventiv ce decurge din Strategia de Securitate Națională a SUA, 2002, consacră următoarele direcții importante de acțiune în plan internațional „...acțiune directă și continuă, cu toate mijloacele puterii de stat; ținta imediată este terorismul transnațional; amenințarea trebuie distrusă înainte de a atinge SUA; dacă este necesar SUA vor acționa singure; SUA vor acționa preventiv, în autoapărare; SUA vor obliga statele să înceteze sponsorizarea, sprijinul sau găzduirea teroriștilor”¹³.

Elitele marilor puteri ori nu cunosc ori nu vor să admită că „Principiul de bază în analiza de securitate nu este nici subiectul și nici obiectul, ci principiul «transcendental» al existenței în totalitatea ei pentru cunoașterea obiectivă a fenomenelor securității (fenomene sociale, politice, economice, militare, ecologice, demografice etc.), care sunt istorice!”¹⁴

Concluzii

În opinia noastră, vechea globalizare a eșuat. Se dorește o globalizare care să se supună intereselor statului hegemon, SUA. În caz de nesupunere, orice stat, chiar și foștii aliați pot fi considerați că au trecut în axa răului, cu suportarea tuturor consecințelor: economice, financiare și militare. O globalizare în care principiul de bază este *cine nu este cu mine este împotriva mea*, este un avertisment global care face trecerea de la *globalizarea noastră la globalizarea mea*.

Se observă, fără prea mare dificultate că, astăzi, pe fondul eșuării globalizării, diferendele dintre state, privitoare la reglementarea pașnică a acestora, tind spre anarhie, ducând spre forme ale dezordinii în relațiile internaționale. Datorită încălcării principiilor statuate de dreptul internațional, de către statele puternic dezvoltate și revenirea la utilizarea

¹² Paul Hirst, *Război și putere în secolul 21. Statul, conflictul military și sistemul internațional*, Editura Antet, București, 2001, pp.14-16.

¹³ Strategia de Securitate Națională a SUA, 2002 și SUA 2010, disponibil la <https://ro.scribd.com/document/223347336/Strategia-de-Securitate-SUA-2002-si-SUA-2010-2>, accesat la 03.03.2020.

¹⁴ Eugen Siteanu, „Securitatea obiectivă”, *Revista de Științe Militare*, nr.1/2020, pagina 41.



forței în reglementarea divergențelor dintre acestea, ducă la schimbări majore al echilibrului de putere dintre state, și la schimbarea arhitecturii generale de securitate. Disoluția ONU și a unor organisme de securitate regională, care aveau și încă au, statuată misiunea de a asigura pacea mondială, respectarea drepturilor omului, cooperarea internațională și respectarea dreptului internațional va duce la o regândire a relațiilor internaționale dintre statele lumii și a sistemului de securitate global și regional.



BIBLIOGRAFIE

- BRZEZINSKI Z., *Marea dilemă: a domina sau a conduce*, Editura Scripta, București, 2005.
- CLINTON B., din cuvântul său la Forumul Economic Mondial, 29 ianuarie 2000.
- CLINTON B., Cuvântare la Universitatea Nebraska, 8 decembrie 2000.
- HIRST P., *Război și putere în secolul 21. Statul, conflictul military și sistemul internațional*, Editura Antet, București, 2001.
- GUILLERMO de la Dehera, *Învingători și învinși în globalizare*, Editura Historia, București, 2007.
- KENNETH R., „The purchasing power parity puzzle”, *Journal of Economic Literature*, June, 1996.
- MARCELLI F., „Gli contro il diritto internazionale liceita della guerra preventive”, în revista *Giano. Pace, ambiente, problemi globali*, no. 42/2002.
- MUNDELL R., „International trade and factor mobility”, 1957, *American review*, 47, June.
- PORTER M., *The Competitive Advantage of Nations*, free Press, New York, 1990.
- SITEANU E., „Securitatea obiectivă”, *Revista de Științe Militare*, nr.1/2020.
- VLAD C., *Relații internaționale politico-diplomatice contemporane*, Editura Fundația României de Măine, București, 2001.



Strategia de Securitate Națională a SUA, 2002 și SUA 2010, disponibil la
<https://ro.scribd.com/document/223347336/Strategia-de-Securitate-SUA-2002-si-SUA-2010-2>, accesat la 03.03.2020.

